

Nyhedsbrev, SN 159, Oktober 2020

Foreningen Svend Gønge

Stiftet onsdag den 12. juni 2008

Pro honore patriae

Foreningen Svend Gønge

Svinøvej 42,
4750 Lundby
Tlf.: 4074 1870

Skriv til formanden:
jens@hallqvist.dk

Hjemmesiden:
www.svend-goenge.dk

Bente v. d. Weiden
Facebook administrator:

Bestyrelse:

Formand:
Jens Hallqvist

Næstformand:
Ole Ib Hansen

Kasserer:
Jens Hallqvist

Sekretær:
Jens Beck

Øvrige bestyrelsesmed-
lemmer:

Gunnar Stobbe
Ingegerd Riis
Per Alstrøm
John Gravesen
webmaster

Redaktion på SN:
Jens Beck.

Skriv til SN:
svendgoengepoul-sen@gmail.com

For 300 år siden: Underskrivelse af Frederiksborg Freden og Skånes endelige opgivelse.

Af Rasmus Friis Effersøe

Den 14/7 - 1720 satte Frederik 4. sin underskrift på Frederiksborg Freden, der kom til at markere afslutningen på "svenskekrigenes epoke" og det faktum, at de tidligere danske områder ikke ville vende tilbage til Danmark.

I 1709 greb danskerne chancen, da Sverige så svækket ud efter nederlag til russerne. Under mottoet "aut nunc aut nunquam" - nu eller aldrig - gik 15.000 mand i land ved Råå syd for Helsingborg. Danskerne led året efter et stort nederlag i Slaget ved Helsingborg og måtte i al hast flygte tilbage over sundet. Inden nåede man dog at slagte 5.000 heste i Helsingborgs gader. Man kunne ikke nå at få dem over sundet, og så var det bedre at lade dem rådne og sprede sygdom end at lade svenskerne overtage et værdifuldt bidrag til krigsførelsen.

Danskerne vandt senere i krigen slag mod svenskerne i Holsten og havde ved hjælp af flåden forhindret svensk erobring af Norge, men det var ikke nok til at opnå territoriale gevinster i skånelandene. Englænderne og franskmændene mæglede i forhandlingerne og var imod.

40 år tidligere havde situationen været stort set den samme. I Skånske Krig - 1675-79 - var man ligeledes gået i land ved Helsingborg, men fik prygl i Slaget ved Lund. Enkelte besiddelser i Skåne blev dog fastholdt krigen igennem, og Danmark var også stærkest på søen. Men da freden blev forhandlet færdig, stod det klart, at de erobrede besiddelser i Skåne ikke kunne beholdes. "Ikke en eneste landsby" lød det fra franskmændene, der mere eller mindre dikterede freden.

Øresund skulle død og pine deles op.

Det tidligere rent danske stræde var langsomt, men sikkert, ved at blive forvandlet til internationalt farvand. Den svenske fremmarch i midten af 1600-tallet blev støttet af en nederlandsk flåde, der så en mulighed for at reducere danskernes position, men da svenskerne få år senere så ud til at opsluge Danmark totalt, fik piben en anden lyd. Nederlandene var nu i forbund med Danmark og holdt med en hjælpeflåde Danmark oven vande. Da den endelige fred efter krigene 1652-60 skulle forhandles på plads var det England, Frankrig og Nederlandene, der under trussel om militær indgriben udstedte Danmark og Sverige betingelserne. Sverige kunne beholde de nyligt erobrede besiddelser øst for Øresund, men ikke mere. Stormagterne foretrak sundet delt.

Øresundstold

Passagen gennem Øresund til markederne langs Østersøens kyster havde udviklet sig til at have afgørende betydning for især sømagterne Nederlandene og England, der var dybt afhængige af import af råvarer fra Polen, Preussen og Sverige. Det gjaldt store forsyninger af korn, men også tømmer, tjære og hamp til bygning og vedligeholdelse af handelsflåden.

Paradoksalt nok havde den øgede trafik gennem sundet til en begyndelse været et stort aktiv for Danmark. Den danske kongemagt kontrollerede begge sider af Øresund og indførte Øresundstolden omkring 1429. Den blev i de følgende århundreder en af de vigtigste indtægtskilder for landet.

Skibsfarten gennem sundet gik en vej - opad. Fra 1497 til 1547 passerede i gennemsnit 1336 skibe årligt gennem Øresund. Imellem 1590 og 1599 var tallet steget til 5623 skibe årligt. Tolden var et irritationsmoment, men en større frygt for sømagterne var den danske konges mulighed for at spærre adgangen gennem sundet og direkte forhindre handelsskibene i at nå frem til de livsvigtige forsyninger. Under den nordiske syvårskrig 1563-70 lukkede Danmark flere gange sundet af med det formål at bremse vigtige forsyninger til Sverige. Selektive spærringer af fx et enkelt lands skibe i forbindelse med en konflikt var i denne periode et jævnlige benyttet magtmiddel fra dansk side. Men totalspærringen under syvårskrigen mødte store protester og var nødvendig at ophæve efter kort tid. Resultatet blev en grundlæggende mistillid til Danmark.

De vesteuropæiske sømagter havde op gennem 1500-tallet endnu ikke fået opbygget orlogsflåder, der kunne støtte deres økonomiske og handelsmæssige interesser, men da de først udnyttede deres større økonomiske ressourcer til at opbygge dem, kunne Danmark ikke længere følge med. Da først disse magter havde fået opfyldt ønsket om et delt Øresund, lod de ikke den modsatte situation opstå igen.

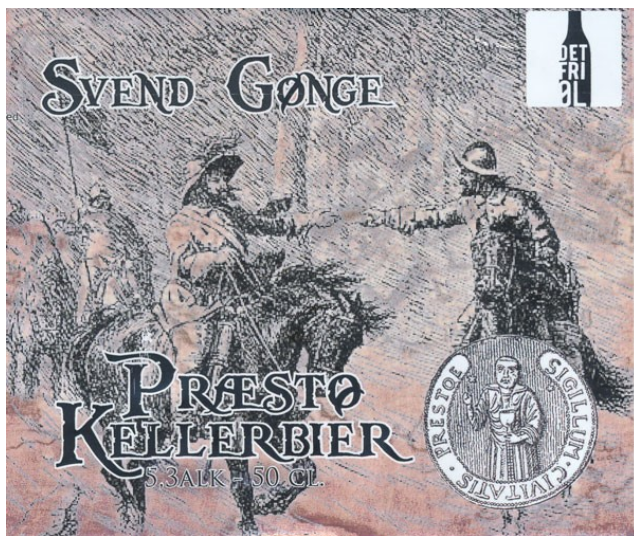
Øresundstolden fortsatte, hvad der måske kan virke lidt underligt, men stormagternes frygt var som nævnt ikke i så høj grad dansk toldopkrævning som eventuelle spærringer af sundet. Øresundstolden var indført i en epoke, hvor danske konger i højere grad kunne føre selvstændig udenrigspolitik. Nu blev dens opretholdelse afhængig af større magters velvilje, inden tolden blev afskaffet i 1857. I 1720 havde England bukserne på. Her fik det svækkede Sverige fratrækt sin tidligere vundne toldfrihed. Englænderne var trætte af denne svenske konkurrencefordel, og man kunne give en indrømmelse til Danmark, for hvem territorieudvidelser ikke kunne komme på tale, men som skulle noget ud af en krig, man ikke havde tabt.

Rasmus Friis Effersøe er historiestuderende, slotsvært og omviser på Kronborg Slot.

Det er nu 300 år siden, at Danmark endelig måtte opgive Skåne, så man mistede kontrollen gennem Øresund.

Og vi må aldrig glemme øllet...

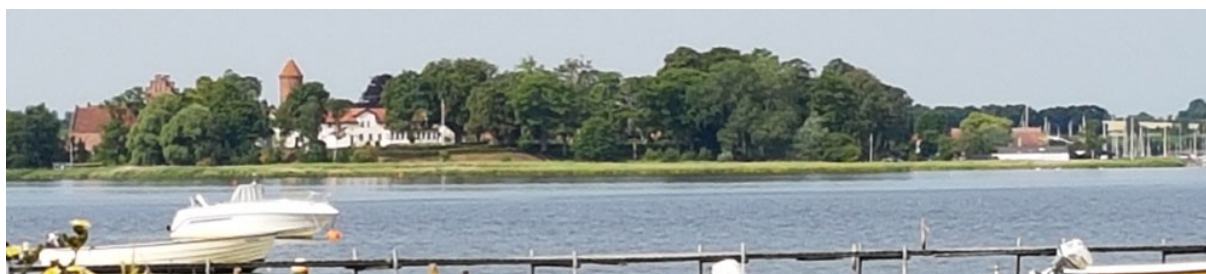
Præstø Østsjællanders perle med de åbne vider og krogede gader, blev i 1658 overrendt af den satans sven-sken.

Heldigvis kom Svend Poulsen Gønge, som sammen med sine snap haner, kæmpede mod de svenske bastard soldater.

Med Svends Gønges listige kneb, tilføjede de modstanderen store tab.

Denne tørsteslukker af en øl, er en hyldest til vores danske helte.

Øllen er brygget med Gyrup gård malt samt dejlig honning fra de skønne enge ved Præstø fjord.

Klosternakken i Præstø, hvor statuen af Lille Mads, snaphanen, er placeret bag Hotel Frederiksminde.

Lundbys nye markering...

Fotos: Mogens Baagø

På et møde i Borgerforeningen for Lundby diskuteredes det forhold, at myndighederne havde afvist opstillingen af en "byport". Altså en eller anden form for markering af at man nu kører ind i gøngernes by - Lundby.

Mange landsbyer og større byer har produceret en sådan visuel og speciel illustration.

I Lundby sidder man dog ikke på hænderne.

"Så kan vi noget andet", mente Mogens Baagø.

"Jeg har en håndværkerkammerat der kan noget i rustfrit stål".

Jacine Dønvig producerede en smuk og anvendelig tegning af Svend Gønge ud fra Poul Steffens illustration. Lokalrådet for Lundby hjalp tilmed økonomisk støtte. Og så så et smukt og enkelt skilt dagens lys.

Det smukke skilt er nu opsat forskellige steder i byen: lægehuset, apoteket, Pizzeriaet, Merko købmandens bygning, biblioteket, Svend Gønge Skolen og naturligvis Medborgerhuset.

Flere steder er i tankerne, måske også som en offentlig event med presse dækning.

Historien om 'Svend Poulsens hus' og 'Oplevelsescentret Gøngeland'

Tekst og foto af Gunnar Stobbe.

Kære medlem af Foreningen Svend Gønge – her er fortællingen om, hvordan det er gået med projekterne 'Svend Poulsens hus' og 'Oplevelsescentret Gøngeland'.

Som du sikkert ved, har bestyrelsen i FSG igennem lang tid – ja, faktisk siden foreningens start i juni 2008 – arbejdet med visioner om at etablere et 'Svend Poulsens hus', som var tænkt som en slags 'rekonstruktion' af det hus i gl. Lundby, hvor Svend Poulsen boede i den sidste del af sit liv.

Huset skulle være en del af et kommende oplevelses- og formidlingscenter for 1600-tallet. Faktisk rumsterede der allerede på et tidligt tidspunkt tanker i foreningen om at etablere et oplysnings- og formidlingscenter, hvor man kunne levendegøre fortællingen om en af de allervigtigste perioder i Danmarks historie, og dermed skabe forståelse for det fundament, vort samfund hviler på i dag.

Senere steg ambitionsniveauet, og visioner og planer om et langt større oplevelsescenter 'Gøngeland' kom på bordet.

Svend Poulsens hus

I første omgang gik planerne ud på at opføre en slags rekonstruktion af 'Svend Poulsens hus' – som skulle være foreningens ramme for historisk formidling om 1600-tallets dagligdag, samt kulturelle, religiøse, videnskabelige, politiske og militære forhold, herunder ikke mindst om Svend Poulsen, Svenskekrigene og de vilkår, befolkningen måtte leve under på den tid.

Netop 1600-tallet er som historisk periode generelt ret sparsomt belyst i vor museumsverden, men samtidig mener vi, at kendskab til netop dette århundrede er yderst vigtigt for vor historiske opfattelse og selvforståelse – dels fordi perioden er en del af den brydningstid – Renæs-

sancen, som i kølvandet på reformationen i 1536 peger fremad mod ændringer og fornyelser i store dele af samfundet.

Dels fordi det netop var i 1600-tallet, Danmarks fortsatte eksistens som selvstændig nation blev alvorligt truet, og hvor vi som følge af Svenskekrigene mistede ca. en tredjedel af landet ved afståelsen af Skåne, Halland og Blekinge.

Projektet var fuldstændig i tråd med et af vore vigtigste og vedtægtsforankrede formål, nemlig 'at udbrede kendskabet til Svend Poulsen og hans samtid'.

Vore målgrupper skulle være f.eks. skoleklasser, turister, klubber, foreninger samt det helt almindelige nysgerrige publikum. Men huset skulle også kunne indgå som en fast del af det årlige gøngemarked og på forskellig vis kunne integreres i markedets mange aktiviteter.

Bygningen skulle ligge i Lundbyparken umiddelbart vest for Lundby Stationsby, hvor de årligt tilbagevendende gøngemarkeder, med få undtagelser, har været afholdt lige siden 2009.

Opførelse af en lille kro og en bygning med toiletfaciliteter var også på tapetet.

Vordingborg Kommune var meget positiv overfor projektet og gav byggetilladelse, dog på den betingelse, at bygningen ikke måtte anvendes til overnatning.

Det var hensigten, at huset skulle opføres som et bindingsværkshus efter så autentiske principper som muligt, i brugte materialer og efter tidstypiske byggetraditioner, ligesom en del af arbejdet skulle udføres med hjælp af foreningens egne medlemmer. Bestyrelsen lagde sig i selen, og der blev indsamlet en del brugt byggemateriale – bl.a. gammelt bindingsværkstømmer og mursten, som kunne indgå i en sådan bygning.

Vi var helt overbeviste om, at det var et projekt med meget spændende perspektiver, og vi rustede os så småt til at påbegynde den mere konkrete planlægning. Men vi var dog samtidig meget bevidste om, at det var en meget stor opgave at tumle for en forening som FSG, som har sine medlemmer spredt over hele landet.

Men planlægningsarbejdet påbegyndtes så småt, idet vi indledningsvis forsøgte at skabe overblik over de muligheder, ressourcer og ressourcefolk, som ville være helt nødvendige ingredienser for gennemførelsen af projektet.

Under de indledende drøftelser, blev vi særligt opmærksomme på nogle af de mange udfordringer, der kan blive ved at have en bygning liggende alene og frit tilgængeligt for alle og enhver. Faktorer som drift, vedligehold, tilsyn, sikring, mv. – og ikke mindst de løbende udgifter hertil kom stærkt ind i billedet.

Erfaringerne viser, at det kan være relativt nemt at skaffe ressourcer til gennemførelsen af et projekt, mens det kan være langt mere vanskeligt at skaffe midler og arbejdskraft til drift og vedligehold på den lange bane.

Et andet spørgsmål, der trængte sig på, var bekymringen for hærværk og vandalisme ved et hus, der ifølge sagens natur skulle ligge stort set uden opsyn det meste af året – en faktor, det ville være vanskeligt at imødegå uden mandskab og jævnligt tilsyn.

Vi kunne ikke på dette tidspunkt se løsningen på disse bekymrende spørgsmål, hvilket var en stærkt medvirkende årsag til, at projektet blev sat på pause et stykke tid.

Samtidig var vi nået frem til den erkendelse, at vore ressourcer, som primært var baseret på frivillige kræfter, ikke var tilstrækkelige til at binde an med et sådant projekt.

Arbejdsgruppen gik i tænkeboks.

Oplevelsescentret Gøngeland

Men projektet blev dog ikke helt skrinlagt – tværtimod, kan man sige.

Projekt-visionerne rumsterede stadig og genopstod efter et stykke tid, nu i en betragtelig udvidet udgave, idet der henad vejen opstod tanker og ideer om etablering af et langt større oplevelsescenter med arbejdstitlen 'Gøngeland' – tænkt som en 1600-tals landsby med huse og gårde, hvor den tids dagligliv – både på landet og i andre dele af samfundet – kunne opleves af de besøgende, samtidig med, at der blev sat fokus på historien om Svend Poulsen og hans frihedskamp under Svenskekrigene.

I erkendelse af, at et sådant projekt ville kræve økonomiske og bemandingsmæssige ressourcer i en størrelsesorden, som langt ville overstige FSGs egen formåen, blev der nu etableret et samarbejde med Vordingborg Kommune med henblik på en egentlig projektudvikling.

Mulighederne for etablering af et 'Oplevelsescenter Gøngeland' ved Lundby havde i et stykke tid før kommunevalget 2017 haft en vis politisk bevågenhed i Vordingborg kommune, og som en del af konstitueringsaftalen efter kommunevalget blev der afsat 150.000 kr. til en nærmere undersøgelse og afklaring af grundlag, forudsætninger, muligheder og perspektiver for et sådant projekt.

Sammen med kommunens repræsentanter og en konsulent blev der afholdt en række møder, hvor man drøftede formål og muligheder for projektets organisation, ledelsesstruktur, økonomi, finansiering, driftsforhold, turismeudvikling på Sydsjælland og meget, meget mere. Ligeledes blev der iværksat undersøgelser om placering af oplevelsescentret, og blikket blev rettet mod et areal uden for Lundby, idet Lundbyparken ikke var velegnet til et projekt af denne størrelse.

En af de helt store udfordringer var økonomien, som efter et forsigtigt skøn viste, at med jordkøb og blot et minimum af bygninger og faciliteter, ville det kræve en investering i størrelsesordenen 33 mill. kr., hvilket man fra FSGs side anså for at være helt urealistisk, både at skaffe og forrente.

Mht. bemanding nåede man frem til, at med en så stor udvidelse af aktivitetsniveauet, måtte opgaven varetages af professionelle på stort set alle poster, hvilket yderligere vil øge udgifterne.

På baggrund af arbejdsforløbet blev der af konsulentfirmaet udarbejdet en rapport, som bl.a. foreslog, at Foreningen Svend Gønge skulle afholde 4-5 arrangementer om året, hver med 4-5.000 deltagere – et forslag, FSG fandt helt urealistisk.

Rapporten blev taget til efterretning, men der foreligger ikke planer om at gå videre med projektet.

Mursten og bindingsværk

På denne baggrund har bestyrelsen i FSG nu besluttet at afhænde de oprindeligt indsamlede byggematerialer, som hermed tilbydes til vore medlemmer på absolut rimelige vilkår.

Murstenene, som alle er brugte, men afrenset, sælges for 1 kr. pr. stk. Vi har ca. 3.000 mursten – se foto.

Bindingsværkstømmeret er ligeledes brugt og kan afhentes uden beregning. Kvaliteten er dog noget uens. Se foto.

Materialerne afhændes efter 'først til mølle-princippet' og kan hentes på adressen.

Henvendelse kan ske til:

Gunnar Stobbe, Store Røttingevej 5, 4733 Tappernøje, tlf. 6131 8220.

Her ses ca. 3.000 brugte, men afrensede mursten i god kvalitet, velegnet til bagmur.

Bindingsværkstømmeret – det meste er egetræ.